

Hangvennen in het Schutterspark te Brunssum, een uniek biotoop

Actualisatie kostenraming 18 februari 2020

Schutterspark

Het Schutterspark ligt in het beekdal van de Roode beek ten noorden van de Brunssummerheide en ten oosten van Brunssum. Het park is ca. 80 ha groot en wordt van zuid naar noord doorsneden door de Roode beek, een natuurlijke waterloop die op de Brunssummerheide ontspringt.

De gemeente Brunssum is eigenaar van het Schutterspark.

Het gebied bestaat voornamelijk uit loofbossen waarbinnen zich bijzondere en uiteenlopende kwelmilieus bevinden. Aan de oostzijde van de Roode beek liggen een aantal (matig) zure bronnen en hellingveentjes, ook wel hangvennen genoemd.

Uniek

Hellingvenen (waar hangvennen onderdeel van zijn) zijn een op Europees niveau uniek habitat met een zeer divers karakter. De situatie ter plekke bij Brunssum is voor Nederland uniek. Lokaal is het veendek meer dan een meter dik. Ze worden gevoed door regenwater en oppervlakkig afstromend water en kennen een schijngrondwaterspiegel. Het sturende landschapsecologische proces voor de hangvennen is het lokale geohydrologische systeem met de toestroom van voldoende water. Het water is van nature voedselarm en door humuszuren bruin gekleurd. De randen van het hellingveen worden gevoed door regen- en grondwater van lokale herkomst, het centrale deel door regionaal grondwater. Als gevolg hiervan zijn er gradiënten ontstaan in vegetatiesamenstelling, grondwaterstand en -stroming, substraat (bodem, detritus), beschaduwing en chemische samenstelling van het oppervlaktewater. Dit levert een scala aan aquatische habitats op een relatief klein oppervlak op.

Hangvennen in de omgeving Brunssum

Hangvennen zijn zure tot zwakzure vennetjes met een bijzondere natte heide- en venvegetatie. Deze hangvennen zijn ontstaan doordat het grondwater op de Feldbissbreuk uittreedt en stagneert op een leemlaag. In de omgeving van Brunssum komen ze enkel nog voor op de Brunssummerheide en in het Schutterspark. Op de Brunssummerheide (N2000) is de waarde van dit habitat erkend door het enige goed ontwikkelde hangven daar (het Gerrits hangveentje) op te nemen in het habitatype Zure vennen (H3160). Hier groeien Witte snavelbies (*Rhynchospora alba*), Gewone dophei (*Erica tetralix*), Kleine zonnedaauw (*Drosera intermedia*), Ronde zonnedaauw (*Drosera rotundifolia*), Klein blaasjeskruid (*Utricularia minor*), Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*) en diverse veenmossen (*Sphagnum* sp.). Langs het water leven diverse soorten libellen, waaronder de Koraaljuffer (*Ceragrion tenellum*). In de omliggende vochtige heide rond het Gerrits hangven zijn meer natte plekken aanwezig met een vergelijkbare vegetatie, maar gezien de geringe omvang kwalificeren deze niet voor dit habitatype. Daarnaast is de kenmerkende vegetatie hier grotendeels afwezig. De PAS gebiedsanalyse laat zien dat deze veentjes in het verleden in oppervlakte groter waren.



Foto 1 In het grotendeels beboste Schutterspark zijn nog steeds bijzondere kwelmilieus te vinden die tot het ontstaan van hellingveentjes hebben geleid.

Herstel van de hangvennen Schutterspark

In 2007 is in het kader van de subsidieregeling Effect Gerichte Maatregelen (EGM) reeds een start gemaakt met herstel van de hydrologie ten behoeve van kwaliteitsverbetering van hangvennen in het Schutterspark. De maatregelen bestonden uit het dunnen en verwijderen van bos, dempen van greppels en het plaggen van organisch materiaal. Een Eco-hydrologisch onderzoek werd aanvullend uitgevoerd om de kansen en knelpunten te benoemen (van der Burg et al 2011).

Uit deze analyse bleek dat:

- De hellingvenen zijn nationaal landschappelijk gezien uniek en herbergen een uniek milieu;
- Het in 2007-2009 herstellende hangven in Schutterspark kent al snel na herstel een hoge natuurwaarde: van alle waargenomen soorten behoren er 15 tot de Nederlandse Rode Lijst. Dit betreffen vooral soorten van natte en droge heide en hoogveentjes. Vermeldenswaardig zijn onder meer Ronde zonnedauw (*Drosera rotundifolia*), Beenbreek (*Narthecium ossifragum*), Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) en Liggende Vleugeltjesbloem (*Polygala serpyllifolia*) die op de hellingveentjes groeien. Opvallend is het grote aantal veenmossen (9 soorten!) met Glanzend veenmos (*Sphagnum subnitens*) als meest bijzondere soort;
- Hydrologisch herstel en uitbreiding van het habitat voor de hangvennen biedt grote kansen voor ontwikkelen van verschillende soortenrijke grondwaterafhankelijke natuurtypen. De beste mogelijkheden liggen aan de oostzijde van de beek. Hier liggen de kwel- en bronmilieu's die uniek zijn door de constante aanvoer van zuur en ongebufferd grondwater;
- De hellingveentjes of hangvennen waar nog geen herstel is uitgevoerd zijn verdroogd en geëutrofieerd. Aanleg van sloten ten behoeve van bebossen en in later stadium het bos zelf zijn de voornaamste oorzaken van verdroging. Hierdoor zijn pijpenstrootje en braam in grote delen gaan domineren. Als gevolg van de verdroging is de venige bodem gaan mineraliseren en vond er eutrofiering plaats (en hebben zich ruigtekruiden gevestigd);
- Hydrologisch herstel (het dempen van enkele greppels en sloten) en het verwijderen van bos (voornamelijk exoten zoals Amerikaanse eik) is noodzakelijk voor herstel van de resterende hangvennen en daarmee uitbreiding van dit uniek habitat. Dit blijkt ook uit de maatregelen



zoals opgenomen in de PAS gebiedsanalyse Brunssummerheide, voor het habitatype Zure vennen (H3160).

- Door herstel van de hangvennen in het Schutterspark kan het areaal van het habitatype Zure vennen worden uitgebreid, wat leidt tot een betere instandhouding van dit habitatype op landelijk en Europees niveau.
- Na uitvoering van de maatregelen zijn op termijn in en rond deze herstellende hangvennen andere soorten te verwachten zoals de nog op de Breukberg groeiende Kleine veenbes, Lavendelheide, Heidekartelblad en Gevlekte orchis. In kleine stagnante poeltjes kunnen soorten van vennen zoals Klein blaasjeskruid terug keren. Ook wat fauna betreft is er nog zeer veel winst te boeken, niet in de minste plaats door de nabijheid van de Brunssummerheide, Breukberg en Tevenerheide waardoor soorten grotere aangesloten populaties kunnen opbouwen. Tot de grote zeldzaamheden die hier ooit voorkwamen en weer terug kunnen keren behoren onder meer Hoogveenglanslibel, Heideblauwtje en Klokjesgentiaan. Ook voor de in Zuid-Nederland uitgestorven Zilveren maan ontstaat geleidelijk weer geschikt biotoop. De belangrijkste waardplant van de Zilveren maan is Moerasviooltje.

Raming van kosten omvorming bos naar hangven

In het Schutterspark liggen diverse percelen waar omvorming van bos (Amerikaanse eik) naar hangvennen van groot belang is. Met name de volgende percelen (vakken) zijn zeer geschikt (deze percelen sluiten bij omvorming naadloos aan bij de in 2007-2009 herstellende hangvennen (zie bijgaande kaart).

Het gaat hier om de vakken:

207f	0.48 ha
208a1	0.51 ha
208a2	0.19 ha
208a3	0.47 ha
208b1	2.06 ha
208b2	<u>0.27 ha</u>

Totaal: 3.98 ha

Voor het herstel van voornoemde percelen naar hangvennen zijn de volgende werkzaamheden en kosten geraamd:

Kap, rooien en afvoeren alle begroeiing (voornamelijk Amerikaanse eik)

Plaggen percelen en afvoer plagsel

Dichtschuiven aanwezige greppels met lokale schone, niet organische grond

Leveren en plaatsen stuwen en duikers.

De totale kosten van voornoemde werkzaamheden worden geraamd op **€ 132.075,-- excl. BTW.**

Dit bedrag is inclusief kosten van voorbereiding, vergunningen, directie en toezicht.

Compensatie (herplantplicht)???

Gezien de bijdrage die de omvorming van Amerikaanse eik naar hangvennen levert aan de instandhouding van het habitatype Zure vennen (H3160) achten wij compensatie (herplantplicht) niet aan de orde. De te herstellen hangvennen zijn aansluitend aan de reeds herstellende hangvennen (vak 207a en 208 (ged.)) gesitueerd. Tevens is dit gebied direct naast het N2000-gebied

Brunssummerheide gelegen en vormt een belangrijke schakel (aaneengesloten) tussen de Brunssummer- en Tevenerheide.

Wanneer compensatie toch aan de orde is dan worden de kosten voor compensatie geraamd op:
€ 257.625,-- excl. BTW.

Dit bedrag is opgebouwd uit de volgende componenten en aannames:

- Herplant van 3.98 ha.
- Afwaardering grond waar compensatie plaatsvindt van € 5,50/m² naar € 1,--/m².
- Grondbewerking, leveren en planten bosplantsoen (4.500 st/ha)
- Nazorg en inboet 3 jaar
- Voornoemd bedrag is inclusief voorbereiding, vergunningen, directie en toezicht.



Hangvennen Brunssum



Legenda

- Roelen beplanting, dempen detailontwatering en plaggen
- Hangvennen
- Overige vak en afdelingen



Datum afdruk: 12 december 2018
Formaat: A4
Auteur: Ing. S. (Sven) Weesik
Projectnr.: 18261755.095
Status: **CONCEPT**
Kaartnr.: 18261755.095.006A
Schaal: 1:4.000
Projectie: Rijksdriehoekstelsel (EPSG 28992)
Ondergrond: Esri Nederland, AHN
Esri Nederland, Community Map
Contributors